

Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσάνθου, «*Βησσαρίωνος πρὸς τὴν σύνοδον ἢ περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς*». (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ ἐνάτου τόμου τοῦ Ἀρχιεπίου τοῦ Πόντου. Ἐν Ἀθήναις 1939, σ. 42).

Τὸ τεῦχος τοῦτο περιέχει λόγον ἀνέκδοτον τοῦ Βησσαρίωνος πρὸς τὴν σύνοδον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συνταχθέντα πιθανῶς μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1422—1431, εἰς συνηγορίαν τοῦ βιαζομένου εἰς παραίτησιν ἐκ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς αὐτοῦ ἀρχιεπισκόπου Τραπεζοῦντος Δοσιθέου, τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ πατρός, τοῦ ἐπιμεληθέντος τῶν σπουδῶν καὶ τῆς μορφώσεως αὐτοῦ, ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 533 ἑλληνικοῦ κώδικος τῆς ἐν Βενετίᾳ Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης (φύλ. 107a—129).

Ἐκ τοῦ λόγου τούτου τοῦ Βησσαρίωνος τοῦ γραφέντος ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Τραπεζοῦντος Δοσιθέου, ἀρνούμεθα εἰδήσεις τινὰς περὶ τῆς ἀρχιερατικῆς πολιτείας τοῦ Δοσιθέου ἐν Τραπεζοῦντι καὶ ἔπειτα ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ὁ Δοσίθεος, μετὰ διετῆ ἀρχιερατείαν ἐν Τραπεζοῦντι, πιθανῶς τῷ 1417, ἐξαναγκασθεὶς ἔνεκα πολιτικῶν μηχανορραφιῶν ἐξυφανθεισῶν παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Τραπεζοῦντος Ἀλεξίῳ Δ' (1417—1429) νὰ ἐγκαταλίπη τὴν Τραπεζοῦντα, κατέφυγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἔμεινεν ἐπὶ πέντε καὶ ἐπέκεινα ἔτη. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ πλειονότης τοῦ λαοῦ τῆς Τραπεζοῦντος ἐζήτουν ἐπιμόνως ἕτερον ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ Δοσίθεος δὲν ὑπεχώρει καὶ οὕτως ἔμεινεν ἐφησυχάζων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ ἐνδημοῦσα τῆς ὁποίας σύνοδος καὶ ὁ Πατριάρχης ἦσαν κεκηρυγμένοι ὑπὲρ τοῦ Δοσιθέου ὑποδεικνύοντες τῷ τε βασιλεῖ καὶ τῷ λαῷ τῆς Τραπεζοῦντος τὸ ἀντικανονικὸν τῆς αἰτήσεως αὐτῶν. Ἄλλ' οἱ Τραπεζοῦντιοὶ ἐπέμενον, ἡ δὲ ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως βλέπουσα τὸ ἀμετάπειστον αὐτῶν καὶ φοβουμένη μὴ ἡ ἐκκλησία τῆς Τραπεζοῦντος, ἣτις ἐπὶ ἔτη ἔμενεν «ἀποίμαντος ἐπὶ ὄρη πλανωμένη καὶ βάραθρα», στασιάσασα ἀπορραγῆ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, ἀπεφάσισεν, οἰκονομία χρωμένη, νὰ πείσῃ τὸν Δοσίθεον νὰ ὑποβάλλῃ παραίτησιν ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Τραπεζοῦντος. Πρὸς τοῦτο συνεκαλοῦντο σύνοδοι, εἰς αἷς ἐκαλεῖτο ὁ Δοσίθεος νὰ ὑποβάλλῃ παραίτησιν, εἰς τινα δὲ τούτων, ὡς φαίνεται, ὑπέβαλε προφορικῶς παραίτησιν. Ταύτης ἐπωφεληθεῖσα ἡ σύνοδος προέβη εἰς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ Δοσίθεος διεμαρτυρήθη, διότι οὐδεμίαν γραπτὴν ὑπέβαλε παραίτησιν, ἡ δὲ σύνοδος βιάζουσα αὐτὸν νὰ ὑποβάλλῃ ἔγγραφον παραίτησιν ἔταξεν αὐτῷ προθεσμίαν τριῶν ἡμερῶν ἐντὸς τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ ἢ νὰ παραιτηθῆ. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης τῆς συνόδου συνετάχθη ὑπὸ τοῦ Βησσαρίωνος ὁ παρὼν λόγος, ἐν ᾧ προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὸ

ἀντικανονικὸν καὶ παράνομον τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ Λοσιθέου ἐν τῷ ἀρχιερατικῷ θρόνῳ τῆς Τραπεζοῦντος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ὁ μετὰ περιστῆς ἐπιμελείας ἐκδοθεὶς λόγος καὶ ἐξ ἀπόψεως νομοκανονικῆς εἶναι ἄξιος προσοχῆς.

Κ. Ι. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ

Ἄπ. Βακαλοπούλου, Πρόσφυγες καὶ τὸ προσφυγικὸν ζήτημα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἐν Θεσσαλονίκῃ, 1939. Σελ. ιβ' + 187.

Περὶ τοῦ θέματος, εἰς ᾧ ἀναφέρεται τὸ βιβλίον τοῦ κ. Βακαλοπούλου, ὑπάρχουν σποραδικῶς εἰδήσεις εἰς ὅλα τὰ ἔργα, γενικὰ ἢ εἰδικά, τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ τῶν πρώτων μετ' αὐτὴν ἐτῶν. Εἰς ὅλα δηλ. τὰ ἔργα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν πρώτων μετ' αὐτὴν χρόνων γίνεται λόγος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον διεξοδικὸς περὶ τῶν Ἑλλήνων τῶν προσφυγόντων εἰς τὸ ἔδαφος τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἰδίως ἐκ τῆς Ἱπείρου, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης, τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας, τῶν νήσων τοῦ αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς Κρήτης, ἔνθα ἢ κατεστάλη ἐγκαίρως ἢ ἐπανάστασις, ἢ οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ κατ' ἀντανάκλασιν ὑπέστησαν σκληρὰν τὴν ἐκδίκασιν τῶν ὀθωμανικῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ μουσουλμανικοῦ ὄχλου, καθὼς καὶ περὶ τῆς φροντίδος τῶν ἑλληνικῶν τοπικῶν ἀρχῶν καὶ τῆς κυβερνήσεως πρὸς περίθαλψιν καὶ ἀποκατάστασιν αὐτῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος καὶ τὰ πρῶτα μετὰ τὸν ἀγῶνα ἔτη. Κατ' ἀντίθεσιν ὅμως πρὸς ταῦτα ἡ μελέτη τοῦ κ. Β. ἀποτελεῖ τὴν πρώτην συστηματικὴν ἔρευναν τοῦ ζητήματος τούτου.

Ἡ μελέτη εἶναι πλήρης, διότι διαλευκαίνονται δι' αὐτῆς αἱ ποικίλαι ὀψεις τοῦ προβλήματος—τὰ αἷτια τῆς συρροῆς τῶν προσφύγων εἰς τὸ ἔδαφος τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος ἐκ πάσης γωνίας τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας κατοικουμένης ὑπὸ Ἑλλήνων, ἢ περίθαλψις, τῆς ὁποίας ἔτυχον οὗτοι ὑπὸ τῶν γηγενῶν καὶ τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν, αἱ προσπάθειαι πρὸς μόνιμον ἐγκατάστασιν των, ἢ ἀμοιβαία ἐπίδρασις πνευματικῆ, οἰκονομικῆ κλπ., ἣν ἤσκησαν οἱ πρόσφυγες καὶ οἱ κάτοικοι τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος κλπ.—καὶ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν αἱ προσιταὶ μέχοι τῆς σήμερον πηγαί, εἴτε ἐξ ἑλληνικῆς, εἴτε ἐκ ξένης χειρὸς προέρχονται—τινὲς μάλιστα ἐκ τῶν ἐκδοθεισῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη πηγῶν, ὡς τὸ ἀρχεῖον τῆς κοινότητος Ὑδρας, τὸ Χιακὸν ἀρχεῖον, τὸ ἀρ-